УДК 630*6(477).18/19*:639.1.058

Процiв О.Р.
аспiрант кафедри управлiння
проектами ЛРIДУ НАДУ
при Президентовi України

Формування мисливського законодавства Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття при відшкодуванні збитків завданих мисливськими тваринами: політичний аспект

У даній статті розглядається вплив політичних течій, на формування мисливського законодавства у частині відшкодування нанесених мисливськими тваринами збитків. Проілюстровано еволюцію мисливського законодавства та практичну реалізацію закону органами державної влади.

Ключові слова: організація мисливства, збитки, відшкодування, політичні процеси, Галичина.

The formation of hunting legislation in Galicia from the end of 19th – till beginning of the 20th centuries at the repayment of loss caused by hunting animals: political aspect

In this article it was considered the influence of political courses to the formation of hunting legislation in the part of repayment of loss caused by hunting animals. It was illustrated the evolution of hunting legislation and practical realization of law by public authorities.

Key words: organization of hunting, loss, repayment, political process, Galicia.

Еволюційний розвиток суспільства відображається, в різних аспектах на організації мисливського господарства зокрема. Однією із негативних сторін мисливства є той факт, що мисливські тварини у процесі своєї життєдіяльності завдають збитки сільськогосподарським угіддям. З розвитком демократичних процесів у Галичині кінця ХІХст. селянство все

наполегливіше впливає на власників мисливських господарств щодо захисту своїх прав на відшкодування збитків.

Дана проблематика широко висвітлювалась у періодичній пресі Республіки Польща того періоду, а саме: у журналах «Łowiec» («Мисливець»)- друкований орган Галицького мисливського товариства у Львові, а також у стенографічних звітах Галицького сейму.

Наукову розвідку даної тематики на даний час ніхто не проводив.

Метою публікації є висвітлення діяльності політичних та громадських інституцій у Галичині в частині їх впливу на лобіювання інтересів як власників мисливських господарств, так і селян. Висвітлити фактичне виконання мисливського закону в частині вирішення конфліктних ситуацій. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання: проаналізувати передумови виникнення конфліктів при реалізації своїх прав селянами і мисливцями; виявити і показати вплив політичних та громадських інституцій на формування нормативно-правового регулювання мисливства у Галичині.

Ведення мисливського господарства пов'язано з розведенням диких мисливських тварин. При оптимальній їх чисельності вони живляться природними кормами, і якщо й завдають збитки, то у мінімальній кількості. Практично у всіх країнах проблема врегулювання збитків, завданих мисливськими тваринами, вирішується на законодавчому рівні. Вирішальну роль при формуванні вимог законодавства відіграють дві сторони, які лобіюють свої власні інтереси, а саме: власники (орендарі) мисливських угідь, які намагаються чим більше розвести дичини та власники земельних ділянок і виробники сільськогосподарської продукції, які відстоюють право на найкорисніші для них умови компенсації за завдані мисливськими тваринами збитки.

У Галичині кінця XIX-початку XX століття переважна чисельність селян були української національності, тому й формування мисливського

господарства відбувалось під впливом переважно українських депутатів - народників, які захищали інтереси селян.

З іншої сторони виборювали права ведення мисливства з корисними для себе умовами тогочасна суспільна еліта, яка як і теперішня, займалась мисливством.

Постійні конфлікти – як соціальні, так і національні призвели до того, що у Галичині фактично найпізніше з усіх земель Австро-Угорської монархії 30 січня 1875 року був ухвалений мисливський закон, в якому визначались основні вимоги щодо організації мисливства, охорони мисливських тварин. Але у цьому законі не вирішувались питання відшкодування нанесених дичиною збитків. З ходом розвитку суспільства та демократичних процесів селяни намагались виборювати для себе більше прав щодо відшкодування збитків. Серед методів відстоювання своїх прав були мітинги, віча, подання звернень (петицій), вибори депутатів в органи представницької гілки влади, які відстоювали інтереси тої чи іншої суспільної страти.

Так з серед багатьох мітингів селян, які проводились у Галичині, особливий став мітинг у 1884 році у місті Долина (Івано-Франківська область), на якому серед іншого селяни заявили про своє незадоволення тим що дичина завдає збитки сільськогосподарським угіддям. Більше того хижаки нападають на свійських тварин, а селяни нічого не можуть протидіяти. На вічі була прийнята щодо цього питання резолюція і передана депутату Галицького сейму Юліану Романчику, який в 1883—1895 роках був депутатом (послом) до Галицького сейму, співзасновником Національно-демократичної партії, головою якої залишався до 1907 року.

У своєму виступі у Галицькому сеймі на захист селян Юліан Романчук наголосив, що головною причиною такої ситуації є невиконання мисливського закону у повній мірі. Вирішення цього питання депутат вбачав у державному регулюванні мисливством і потрібно, щоб уряд Галичини повинен дати розпорядження старостам а місцях, де дичиною завдаються

великі збитки, докладно слідкувати за виконанням мисливського закону, а саме:

- видати дозвіл на носіння зброї власникам тих господарств, на яких дичина завдає найбільше збитків;

- звернути увагу старостам, щоб вони організували знищення якомога більше хижих тварин;

- старостам організувати швидку та справедливу винагороду за нанесені селянину збитки.

За дорученням сейму адміністративна комісія Галицького сейму звернулась до двох товариств, а саме: Галицького мисливського товариства та Галицького лісового товариства, які подали наступне резюме: підтримати селян у їх вимозі щодо зменшення чисельності шкідливих мисливських тварин і надавати справедливу винагороду селянам за нанесені збитки. Проте, категоричний спротив у членів комісії викликала вимога видати селянам зброю. Причиною такого рішення став соціальний конфлікт при якому багатий бачив лише низьку мораль бідноти, і як іронічно відзначалось у висновку комісії, що «видача селянинові дозволів на вогнепальну зброю може легко спричинити до зловживань, і у цьому винна мисливська жилка, яка при характерному для селянах загальному лінивстві у випадку вільного отримання дозволів перетворює селянина на браконьєра. Таких прикладів у Галичині мали багато, коли добрий господар, отримуючи дозвіл на зброю, занедбував своє господарство і закінчував своє життя у п'янстві та бідності» [1].

Відстоюючи свої інтереси селяни домоглись визнання справедливості своїх вимог і у наступному мисливському законі вже вперше був визначений механізм відшкодування збитків. Треба й відзначити, що дане розуміння сформувалось і у тодішньої аристократії, яка намагалась таким чином зменшити суспільну напругу.

Так, голова Галицького сейму на засіданні сейму 30 січня 1897 року відзначив, що мисливський закон треба змінювати в той спосіб щоб, орендар

полювання був зобов’язаний всі дикі тварини, які є шкідливими для сільського господарства, відстрілювати, а будь-яку шкоду, спричинену дичиною, відшкодовувати [2].

У 1897 році приймається новий мисливський закон, в якому вже був передбачений механізм відшкодування збитків. Відзначалось, що уповноважений до виконання полювання має обов'язок відшкодовувати збитки відповідно до таких вимог, а саме: збитки, завдані при проведенні полювання ним самим, його працівниками, гостями та собаками, які брали участь в полюванні. Збитки, завдані дичиною у садах, овочевих городах, у шкілках дерев, а також молодим деревам, мають бути відшкодовані лише тоді, коли виявиться, що збитки були завдані, незважаючи на вжиті запобіжні заходи.

Закон визначав процедуру оцінки та стягнення за завдані селянам збитки. Повітова державна влада розглядала у першій інстанції всі скарги, які стосуються відшкодування за збитки, але власнику полювання надавалось право до часу, коли буде проводитись оцінка завданих збитків повітовою владою, визначити суму відшкодування і тим самим вирішити конфлікт [3].

Хоча й у 1897 році мисливським законом визначалась можливість та відшкодування збитків, але селяни були незадоволені процедурою (механізмом) їх відшкодування. На засіданні Галицького сейму 19 жовтня 1903 року депутат Антін Могильницький висловив незадоволення селян щодо того, що у Галичині справи відшкодування вирішує державна повітова влада, тоді як у Чехії та Буковині ці питанні вирішують спеціально визначені таксатори. Він також відзначав, що у Галичині дуже багато селян навіть не звертаються до органів державної влади, бо наперед знають, що їх питання позитивно не вирішиться, хоча у Нижній Австрії, де встановлені інші механізми ,власники мисливських ревірів у таких випадках сплачують по 3-4 тис. золотих [4].

Практично із аналогічною вимогою виступив у Галицькому сеймі Віктор Сколишевський, який був обраний депутатом від сільських гмін

повіту Величка, та був у сеймі членом «Народно-християнської» депутатської групи[5]. Він відзначав, що у такій редакції мисливський закон не задовільняє селянство і його необхідно змінювати, так як діючі норми є пародією на право: «Що з того народові, що закон визначає, що власник полювання має обов'язок відшкодовувати збитки, спричинені дичиною, якщо в подальшому вимоги закону унеможливлюють отримання збитків?» [6]. Депутат також підтримав вимогу, щоб вирішення конфлікту не відбувалось за посередництвом державної повітової влади. Свою правоту він вмотивовував тим, що у Галицькому суспільстві соціальна напруга панує найчастіше через те, що урядовець у Галичині не відстоює вимоги закону, але допомагає іншим його обійти. натомість він вносить прозицію, щоб повноваження щодо призначення збитків від органів державної влади передати органам місцевого самоврядування (гмінам), аргументуючи правоту вже існуючим відповідним порядком у законах інших країн монархії [7].

Аналогічну позицію зайняв депутат (посол) Жардецький, який запропонував запровадити інститут гмінних таксаторів з повноваженнями на місці визначати та оцінювати збитки [8].

Серед депутатів, які відстоювали інтереси селян, був Євген Олесницький - доктор права, депутат сільських гмін Стрийського повіту[9], член народницької партії, що стояла на українських поглядах, з 1900 по 1910 рік депутат Галицького сейму, який був головою Українського сеймового клубу[10].

28 вересня 1907 року у виступі на засіданні Галицького сейму Євген Олесницький визнав, що справа про відшкодування збитків є найбільш болючою для селян, та звернення становлять багату епістолярну спадщину написану не пером а кров'ю селян. Адже крім лобіювання своїх інтересів через депутатів, селяни також направляли до Галицького сейму багато звернень (петицій), в яких вони висловлювали свої вимоги. На своє підтвердження він зачитав петицію селян села Коростів Стрийського повіту: «Доводимо до Вашого відома, що тутейші мешканці такої шкоди зазнають

від диків, що вже дальше не годен витримати. А те все через оленів, котрі через літо випасають траву і збіжжє, по наших городах - конюшину і капусту, ходять по полях стадами, витоптують. А коли решта, що ся лишит з трави зложить газда в стіжок, то і до того стіжка прийдуть олені і з'їдять. Ти, хлопе, не упоминайся, бо як прийде селянин до пана лісничого і упімнеться за свою шкоду, то лісничий каже єму: «а чи ти пізнав, що то мої олені? Чи вони мали нашу печатку на чолі?». [11] Є. Олесницький вказував, що в загальному селянам цього села було нанесено на протязі року збитків більш як 3000 крон, але до старости навіть ніхто не звертався, надія на відшкодування була втрачена.

Результатом політичної боротьби став змінений мисливський закон Галичини від 13 липня 1909 року, в якому на відміну від попереднього закону були зроблені такі поступки селянам: вони мали право використовувати будь-які засоби для відлякування дичини, але лише з умовою, що ці засоби будуть використані для її відлову або добування. Якщо під час віддякування дичина все ж була добута, то у такому випадку уповноважений до полювання не мав права домагатись відшкодування за дичину.

Кожному власнику землі надавалось право у будь-який спосіб обгородити своє поле, щоб на його сільськогосподарські угіддя не заходила дичина.

Великим поступком для селянства була процедура відшкодування збитків. Якщо відповідно до попереднього мисливського закону оцінку та процес виплати збитків покладався лише на державну повітову владу, то у законі від 1909 року ці повноваження, як і домагались селяни, були передані гміні, яка у першій інстанції повинна була вирішувати конфліктні ситуації між уповноваженим до полювання та селянами. Коли одна із сторін конфлікту не була задоволена вирішенням їхніх інтересів, то справа направлялась до третейського суду, а коли одна із сторін не була згідна з рішенням третейського суду, справу можна було направити у звичайний суд.

Як бачимо, селяни домоглись передачі механізму вирішення конфлікту від державної влади до громади, якій вони більше довіряли. Було створено багаторівневу процедуру оскарження рішень. Склад третейських (мирових) судів складався із представників, де половину квоти складали представники державної, а половину - представницької влади.

Для оперативного вирішення питання відшкодування на керівника мисливського ревіру, який не проживав на території мисливського ревіру був покладений обов'язок, призначити свого заступника, до повноважень якого належало б вирішення всіх справ, що стосуються відшкодування збитків. Про дане рішення він був зобов'язаний повідомити керівництво гміни та повіту.

У випадку, коли третейський (мировий) суд не призначив селянинові відшкодування, то він повинен був оплатити судові кошти, витрачені для проведення судових процедур. Справи про відшкодування збитків повинні були вирішуватись на протязі восьми днів[12].

У порівнянні із сучасним національним законодавством треба відзначити, що хоча у ньому і у статті 10 Закону України «Про тваринний світ» визначається, що громадяни відповідно до цього закону мають право на компенсацію шкоди, завданої дикими тваринами, однак механізму відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами, не існує. Відсутність правового регулювання на даний час зумовлюється невеликою щільністю мисливських тварин, які практично не завдають шкоди сільськогосподарським угіддям.

Висновки

1. Правове регулювання мисливства в частині відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами, із демократизацією суспільного розвитку та під тиском політичних чинників пройшло еволюційних шлях від повної відсутності такої норми аж до прийняття її у 1897 році у прийнятній по відношенню до селянства формі.

2. У порівнянні із іншими країнами Австро-Угорської імперії норма щодо відшкодування збитків завданих мисливськими тваринами, була запроваджено у Галичині найпізніше.
3. Відсутність механізму правового регулювання щодо відшкодування збитків створював соціальну напругу у суспільному житті Галичини
4. На даний час у зв'язку з малочисельністю мисливських тварин відсутній механізм відшкодування, який не має великого значення як для сільськогосподарського виробництва, так і для ведення мисливського господарства.
5. При вирішенні такого роду конфліктів необхідно зважати на право мисливців на полювання та право сільськогосподарських виробників на відшкодування збитків.

Використані джерела

1. Z Sejmu//Sylwan. – 1884. – № 10. – s.366.
2.Posiedzenie 1-16 // Protokoły z 2. sesyi VII. peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie w roku 1896/7 od 28. grudnia 1896 do 15.lutego 1897. - Lwów, 1897. – S 233.
3.Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – s.32-38.
4.Posiedzenie 17-49 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1902/3 od 29. grudnia 1902 do 3 listopada 1903. - Lwów, 1903. – S 2009.
5.Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S.85

6.Posiedzenie 17-49 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1902/3 od 29. grudnia 1902 do 3 listopada 1903. - Lwów, 1903. – S 2012.

7.Posiedzenie 24-39 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1907 od 16.wrzesnia do 12. października 1907. - Lwów, 1907. – S1934.

8. Dr. Sołowij W. Odczyt//Łowiec. – 1904. – № 14. – s.167-168.

9.Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S 68.

10.Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848-1914 на підставі споминів. – Львів: друкарня ОО Василіян, 1926. – с.455-456

11.Posiedzenie 24-39 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1907 od 16.wrzesnia do 12. października 1907. - Lwów, 1907. – S1920-1921.

12.Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S2063-2065.

Процив О.Р. Формирование охоьничьего законодательства Галичины конца XIX – начала XX века при возмещении убытков, нанесенных охотничьими животными: политический аспект / О. Р. Проців // Вестник государственного и муниципального управления: культурно-просветительский и образовательный журнал. – 2013. - № 2. – С. 66-70